

● Sultan Galiyef'in Moskova'da

yok edilmesinden sonra, sıra sekreteri Mustafa Suphi'ye gelmişti. Ama, Kırım gibi bir ülkede, halkın çok sevip saydığı birini ortadan kaldırmak kolay değildi

KEMAL TAHİR'İN SÖYLESİLERİ

Yazan: İSMET BOZDAĞ

7

7 Kasım 1968

DOSTUM Haluk Şaman ve Kemal Tahir'le bugün cümbüşlü bir gün geçirdik. Pek çok şeyler konuşuldu elbet ve bunların hemen hepsi özeliği olan değerli fikirlerdi, fakat ben sadece Kemal Tahir'in Mustafa Suphi üzerine konuştuğunu yazmakla yetineceğim.

— Bu memlekette bir adam çıkıp bir lâf ediyor. Artık aynı konu insanların önüne düştükçe bu lâf durmadan tekrarlanıyor. İçlerinden biri de çıkıp, "Yahu bu konu için şöyle denmiş ama, acaba söyleyen doğru mu söylemiş ya da araştırması gerçekten doğru mu? diye bir şey düşünülüyor. Mustafa Suphi'nin öldürülmesi işi de böyle.

Bu konu ile ilgilenenler, sadece Mustafa Suphi'nin kişiliği üstünde duruyorlar. Sovyetler Birliği'nde ne yaptığını, kimin arkadaşı olduğunu, kiminle beraber çalıştığını araştırmıyorlar bile. Bir insan bitki değil. Bitki bile çevresinin etkisi altında kalır. Öyleyse, Sovyetler Birliği'nde Mustafa Suphi'nin izlediği politika, kiminle işbirliği yaptığı, Türkiye'ye hangi gizli ve açık amaçla gitme kararına vardığı iyice bilinecektir.

Mustafa Suphi'nin çevresine baktığımız zaman, Sultan Galiyef diye bir adam düşüyor önümüze. Bu Sultan Galiyef kim? Lenin'in yakın arkadaşlarından biri olduğu anlaşılınca bu Sultan Galiyef, devrimin ilk günlerinden beri Marksizmin yorumunda Lenin ve arkadaşlarıyla birleşiyordu. Eldeki kıt bilgilerden anlaşılacağına göre, bu Sultan Galiyef, komünizmin, Batı toplumlarının sosyal şartları gözünde tutularak yazıldığını, oysa Doğu ile Batı toplumlarının birbirlerinden farklı toplumlar olduklarını, farklı olunca da komünizmin yerleştirilmesi konusunda da özel metodlar uygulamak gerektiğini savunmuştur.

Fransız Marksistleri, Cezayir üzerinde çalışırken, kendi bildikleri metodların Cezayir toprakları üzerinde yürümediğine dikkat etmişler ve Marks'ı yeniden inceleyince, Asyetik Üretim Biçimi'nden ayrıca söz ettiğini görmüşlerdir. Bugünlerde benim yüzdürmeye çalıştığım bu fikir, memleketimiz için çok önemlidir. Düşünün ki, 1917'de bir Sultan Galiyef, Lenin gibi bir teorisyene, Asyetik Üretim Biçimi ile Marksizm uygulamaları arasında yeni bir dengeyi kurması gerektiğini söylüyor.

Çok önemli bir konu bu! Hele

Mustafa Suphi ve arkadaşları, Sovyet Sefiri ile birlikte elçi olarak yola çıktılar. Kars'ta Sovyet Sefiri'nden ayrılarak Trabzon'a yönlendirildiler. Burada bindikleri motordan sadece Mustafa Suphi'nin güzel Rus karısı geriye dönebildi

Ermenileri bir kenara çekersek, yabancı uluslar çoğunluğunu Türkler ve Müslümanlar kuruyorlar. Galiyef'in Lenin'e önerisi, Türk ve Müslüman olan bu uluslar üzerinde Marksizm uygulamasının başka metodlarla yapılmasıdır. Bu başka metodlar, Sultan Galiyef tarafından geliştirilecek ve uygulanacağından, elbette Sovyetler Birliği'nin en büyük parçası ve nüfusun en büyük bölümü üzerinde söz sahibi olacak demektir. Değil Lenin, Marks'ın kendisi bile olsa, böyle bir nüfuzun doğmasını istemez, Sovyetler Birliği'nin bu yoldan parçalanmasına razı olmazdı. Ayrıca bu elde edilecek güçle, partinin ve devletin ele geçirilmesi de uzak bir ihtimal değildi. Yani Sultan Galiyef, Sovyetler Birliği'nin tehlikeli adamlarının en başında geliyordu.

İşte Mustafa Suphi, Sovyetler Birliği'nin en tehlikeli adamı Sultan Galiyef'in sekreteri idi. Bütün mektuplaşmalar, telgraflar elinden geçiyor, en önemli konuşmalar önünde yapıyordu. Sultan Galiyef, Türk ve Müslüman toplumlara bağımsızlık ve özgürlük verilmesini isteyenlerin başında gelmektedir. Bir örgüt kurduğu, örgütü yazışmalar, kursularla ayakta tuttuğu düşünülebilir. Bu örgüt çalışmalarının da iç yüzünü bilen sadece Mustafa Suphi'dir.

Sultan Galiyef, Sovyetler Birliği'ni parçalayacak tehlikeli fikirler ortaya atmaya ve önerilerde bulunmaya başlayınca, Lenin'in Stalin'in de bu gaileden kurtulmak istemeleri doğaldır. Nitekim kendisine: "Madem ki, —denmiştir— birtakım fikirlerin, birtakım bilimsel yorumların var. Gel Moskova Üniversitesi'ne, bu fikirlerini ve

yorumlarını yeni devdimci aydınlarla öğret. İşte seni Moskova Üniversitesi Rektörlüğü'ne getiriyoruz.

Sultan Galiyef gibi bir ihtilâlcî, elbette kiminle boğuştuğunu, karşısına aldığı kişilerin kıratını ve değerini ölçmüştür. Moskova Üniversitesi için yapılan bu çağrıyı Sultan Galiyef reddedemez. Çünkü "gelmiyorum" dediği an, bir ard niyeti olduğunu açıklamış olur. Gittiği takdirde, karşındakiler kendisinden kurtulmak kararında iseler, yok olacaktır. Lenin'in, eylemlerinden rahatsız olduğu ve kendisini Moskova'ya almakla, eylemlerden uzaklaştırmak amacını güttüğü de düşünülebilir. Bu takdirde can korkusuna düşmek için sebep kalmaz. Sultan Galiyef, Lenin'den gelen bu öneriyi kabul ettiğini bildirir ve Moskova'ya gider.

Moskova'ya giderken Mustafa Suphi'yi yanında götürmemesi çok şaşırtıcıdır. Mustafa Suphi, kendisinin yıllar yılı özel sekreterliğini yaptığına ve bütün yazışmalarını yönettiğine göre, kendisiyle birlikte Moskova Üniversitesi'ne gitmesinden daha doğal bir şey düşünülemez. Oysa, Sultan Galiyef, Mustafa Suphi'yi beraberinde götürmemiştir. Götürmeyeşinin sebebi ne olabilir? Akılmanın iyice yaptığı iki sebep düşünebilirim: Birincisi, Moskova Üniversitesi'ne çağrılması bir pusu ise ve kendisini eylemden uzak tutmak istiyorlarsa, Mustafa Suphi'yi kendi yerinde bırakarak suretiyle, eylemin durdurulamayacağına, tersine belki ayaklanmaların çabuklaştırılabileceğini düşündürmek sure-

Mustafa Suphi'nin katledilmesinin

karanlık öyküsü

hile idare edilmesi ve bolşeviklik aleyhinden ziyade işbu şahsiyetler hakkında olduğunun izharını münaşip buluyorum." diyor. Ne demek bu? Halk, Bolşevikliğin aleyhinde değil de şu Mustafa Suphi ve arkadaşlarının aleyhinde. Halk, Bolşevikliğin aleyhinde değilse, Mustafa Suphi ve arkadaşları bu halka ne yapmışlar da bunların aleyhine dönmüş bunca insan? Hiçbir şey! O zaman bu düzenlemenin kaynağı belli olduğu gibi, cinayeti kimlerin tasarladığı da belli değil mi?

Nitekim Mustafa Suphi ve arkadaşları, Trabzon'dan Yahya Kâhya'nın bulduğu bir motora bindiler, denize açıldıktan az sonra da Kâhya'nın adamı Faik Reis, başka bir motorla peşlerine düştü ve geriye sadece Mustafa Suphi'nin güzel Rus karısı ile döndü. Sovyetler, böyle bir heyetin toptan katledilmesi karşısında, Türk Dışişleri'ne durumu soruyor ve aldığı cevapla da yetiniyor. Rusların bize para yardımı yapmalarının da bu olaydan sonra olduğunu söyleyeyim de, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının kimin emriyle boğazlatıldığını siz kendiniz çıkarın!"

YARIN:

«YANILDIK MI ACABA?»

KEMAL TAHİR'İN SÖYLESİLERİ

Yazan: İSMET BOZDAĞ

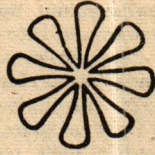
8

KEMAL Tahir, bugün, bü-roma geldi. Selâm sabah-dan önce ilk söylediği şey: - Yahu, biz yine yanılmışız galiba, arkadaş! oldu. Karşılıklı koltuklara gömüldük, anlatmaya başladık:

- Yanılmamız arada bir ortaya çıkmasa, doğru düşündüğümüze nereden bileceğiz! Şu Mustafa Suphi içinde, biz yine yanılmışız olacağız!

- Nerden yanılıyorz?..

- Şuradan ki, biz Sultan Galiyef'in hangi yılda öldüğünü bilmeden Mustafa Suphi'nin öldürülmesi işini çözmeye kalktık. Böyle olunca, önce Sultan Galiyef'in öldürüldüğünü, sonra da Mustafa Suphi'nin Türkiye'ye yola çıktığını tasarlamak bize ters düşmedi. Gelgelelim, Mustafa Suphi'nin Türkiye'ye gelmesi, Kâhya eliyle öldürülmesi 1920'lerde, Sultan Galiyef'in ölümü 1924'lerde... Böyle olunca, kurdüğümüz varsayım, yağmura kalmış kerpiç gibi dağılıp cıvıyor. Şundan ki, biz Mustafa Suphi'nin Türkiye'de öldürülmesini, Moskova'da Sultan Galiyef'in ortadan çekilmesine bağlamıştık. İkisini de istemeyen, Lenin ve Stalin olmak gerekiyordu. Ben bugün de Lenin ve Stalin'in hem Sultan Galiyef'i, hem Mustafa Suphi'yi istemediklerine eminim. Çünkü Sultan Galiyef'in Marks yorumu, Büyük Rusya'yı parçalayabilirdi. Parçalanmaktan

Nereden bakılırsa bakılsın, M.Suphi olayı değişmiyordu

Sultan Galiyef'in Marks yorumu, Büyük Rusya'yı parçalayabilirdi. Parçalanmaktan kurtulmanın çaresi, Rusya'nın temellerine konacak dinamitleri yapan Sultan Galiyef'le onun sekreteri Mustafa Suphi'nin ortadan kalkmasıdır. O zaman da bizim önce vardığımız sonuç değişmemiş olur.

kurtulmanın çaresi, Rusya'nın temellerine konacak dinamitleri yapan Sultan Galiyef'le, onun sekreteri Mustafa Suphi'nin ortadan kalkmasıdır.

Galiyef'i yalnız bırakmak, en yakın arkadaşından ve yardımcısından etmek az bir iş değildir! Bu yüzden Mustafa Suphi'yi Moskova'nın "Sen git Türkiye'yi kurtar" diye kışkırtıp yola çıkardığını yine rahatça düşünebiliriz. O zaman da bizim önce vardığımız sonuç değişmemiş olur.

Dönüp bakmadığımız bir nokta daha var: 1921'de Ruslarla bir Dostluk Anlaşması imzaladık.

Tam tarihi: 16.3.1921'dir. Mustafa Suphi ve 14 arkadaşının öldürülmesi 1921 ocak ayında olmuştur. Aradan bir buçuk-iki ay geçmeden Moskova'da, Türkiye adına Yusuf Kemal Tengirşek, Dr. Rıza Nur ve Ali Fuat Cebesoy, Rusya adına G. Çiçerin ve Celâl Korkmazof'un imzaladıkları -o zamanın deyimi ile "Muhadenet Ahitnamesi" - Dostluk Anlaşması'nın bir maddesine göre, "Her iki taraf da karşı devrimcilere hayat hakkı tanıyacaktı."

Bu madde, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının topluca öldürülmesini meşrulaştırmaktan başka ne-

dir? Türkiye'nin hangi karşı devrimcisi, o günkü Rusya'ya gidecek de Türkiye aleyhinde çalışacak? Bu madde besbelli ki, Rus karşı devrimcilerinin Türkiye'ye gelip yuvalanmalarını önlemek için konmuştur. Mustafa Suphi, Sultan Galiyef'in düşüncesini paylaştığına göre, Rusya için karşı devrimci değil midir? Böyle olunca da 14 arkadaş ile denizde kaybolmasından daha doğal ne olabilir?..

Bir belge

Şimdi sana bir belge göstereceğim, dudacağın yarılacak!

KEMAL TAHİR, «MUSTAFA SUPHI'NİN TÜRKİYE'YE GELMESİ, KAHYA ELİYLE ÖLDÜRÜLMESİ 1920'LERDE, SULTAN GALİYEF'İN ÖLÜMÜ İSE 1924'DE... OYSA BİZ, MUSTAFA SUPHI'NİN TÜRKİYE'DE ÖLDÜRÜLMESİNİ, MOSKOVA'DA SULTAN GALİYEF'İN ORTADAN ÇEKİLMESİNE BAĞLAMMIŞTIK. BU OLDUKÇA ÇELİŞKİLİ GÖRÜNÜYORDU AMA...

Kitap dolu çantasını açtı, bir fotokopi tomanı çıkardı. Bu, yedi sayfalık eski harflerle yazılmış bir mektuptu. Kâğıtlar antetli idi ve antetlerde: "Türkiye Komünist Fırkası -Merkez-i Umumi'si" yazısı okunuyordu. Fotokopinin bazı satırları kırmızı kalemle çizilmişti. Bana uzattı:

- Al oku bakalım! Mustafa Kemal Paşa, Mustafa Suphi için neler düşünüyor?.. Mustafa Suphi'nin ortadan kalkması, hem Moskova'yı, hem Ankara'yı sevindirip oynatmayacak mı?

- Bu hangi Türk Komünist Partisi? dedim, Mustafa Suphi'nin Bak'da kurduğu mu, 1920'lerde Türkiye'de kurulan gizli komünist partisi mi?.. Yoksa paşaların katıldığı Türkiye Komünist Partisi mi?

- Elbette Ankara'daki Türkiye Komünist Partisi (ve bir fotokopi uzattı).

Bak bakalım şuna bir... Antetinde ne yazıyor? "Türkiye Komünist Partisi" değil mi? Kime yazılmış yazı, onu da oku: "Büyük Millet Meclisi Reisi Muhterem Mustafa Kemal Paşa'ya."

Türkiye Komünist Fırkası'nda Genel Sekreterlik yapan Hakkı Behiç Bey'in imzası bulunan şu mektubun son sayfasına bir göz at... Mustafa Kemal Paşa, Mustafa Suphi'nin Bak'da kurduğu "Türkiye Komünist Fırkası" için ne düşünüyor?

Mektubu okumaya başladım. Daha önce hiçbir yerde rastlamadığım bu fotokopiyi Kemal, Millî Birlik Komitesi'nde bulunmuş bir arkadaşından edinmiş. "İlginç bir"

Türkiye Komünist Fırkası'nda genel sekreterlik yapan Hakkı Behiç Bey'in imzasını taşıyan mektupta, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının ne düşündüğü açıklanıyordu

Suphi kafilesinin kızıl ordularla gelecek zoraki devriminin ne önemi ne de yararı vardır

MUSTAFA SUPHI'nin

KEMAL TAHİR'İN SÖYLEŞİLERİ

Yazan: İSMET BOZDAĞ

Rusya'da gördüğü şekli Anadolu'da uygulamaya kalkması cehaletini gösterir

9

(Türkiye Komünist Fırkası'nda genel sekreterlik yapan Hakkı Behiç Bey'in imzasını taşıyan, M. Suphi ve arkadaşları için ne düşündüğünü açıklayan mektubun baş tarafını dükkü bölümde sunmuş-tuk. Kemal Tahir'in, nasıl ele geçirdiğini açıklamadığı bu mektubun geri kalan bölümü aşağıda yer alıyor.)

BAKU'da Mustafa Suphi a-dında bir kişinin, Anado-lu'da yapılacak devrimi he-def alan girişimleri Anadolu bakı-mından hiçbir önem taşımamakta-dır. Anadolu, başlı başına kendi aydınlarının ve kendi fedakâr ön-derlerinin arkasında devrim yasa-

Mektupta, «Biz de komünizmi bir gelişim olarak düşünüyoruz. Ve her yoldan ona doğru yürümeyi kabul ettiğimiz için de Üçüncü Enternasyonal'in ilkelerini onaylıyoruz. Ancak ülkemizin özel koşullarına göre bu yolları bilinçli olarak incelemek ve seçmek hakkı kuşkusuz bizimdir» deniyordu.

2- Devrim zaten gelişme demek-tir. Ancak çoğunlukla halihazır dediğimiz durumdan yararlanan-lar, gelişmeyi kolayca kabul ede-medikleri için az çok sarsıntılara, ihtilâl gibi olaylara gerek duyulur. Bundan dolayıdır ki komünizmi bir gelişme olarak görenler Üçüncü Enternasyonal'de ona doğru "her yolda" yürümek gereğinde birleş-mişlerdir. Bu "her yol" koşulunu kabul etmemek devrimi senelerce,

naklanan kapitalizmin rekabet-lerinden insanlığı kurtaracak olan devrimi Anadolu, edebiyata, felse-feye gerek görmeden belki yalnız kendi ruhsal ihtiyacını, devrimin gelişmesini görmekten duyacağı memnurluk cazibesi ile yeni fikir-

lere eğilebilir. Fakat bu eğilim ge-nelleşerek kendiliğinden devrimi yerine getirecektir. Yoksa herhan-gi bir ordunun, herhangi bir gücün zorla ve sunî bir durum yaratması-na devrim denilemez. Anadolu'nun komünistleri Anadolu devrimini

başından beri en yakından gören insanlardır. Ki ülkenin gerçek ihti-yacı karşılayamayacak hareket-ten kurtarmak ve devrim yaşamı-na da en doğru yönü vermek için ortaya atılmışlardır. Şu halde Suphi kafilesinin kızıl ordularla ge-lecek zoraki devriminin ne önemi, ne de yararı vardır.

3- Türkiye Komünist Partisi tıpkı Rusya'da olduğu gibi işçi ve köylü için, diğer üyeleri için üç ay adaylık süresi kabul etmiştir. Böylece Mustafa Suphi kafilesinin her önüne geleni partiye alarak serserilerden kurulu manasız ve niteliksiz kitleler yaratmış olması bizim için yanlış davranışlardan sakınmamızı gerektirir. Bizim ger-çek komünist partimiz kurulmuş-tur. Parti halinde toplanıp buraya kimsenin gelmesine ne lüzum ve ne de gerek vardır. Ülke örgüt halin-de devrim yaşamına hazırlanmak-tadır. Bu hayatın geçeceği evre-lerini belirlemek hakkı yalnız bize ait bir görevdir.

4- Ülke dışında serseri bir kuv-vet şeklinde toplanan ihtiras sahiplerinin eğilimine bağlanma-k konusunda gösterdiğiniz isa-bet ve görüşleriniz şayanı teşek-kürdür.

Partimizin bu kuralları ve bu görüşleri düşüncelerinize uyuyorsa Bakü'da kendisini temsil etmek görev ve yetkisini size vermekle

Ankara'da komünist akımları arzu dışıdır. Mustafa Suphi'nin bu akımları körüklemesi mahzurludur

M. KEMAL PAŞA, KAZIM KARABEKİR'e,

KEMAL TAHİR'İN SÖYLESİLERİ

Yazan: İSMET BOZDAĞ

«Mustafa Suphi'yi gör, kararını ver» dedi

10

BÜYÜK Millet Meclisi hükümetinin Mustafa Suphi ve arkadaşları için ne düşündüğü açık seçik belli oluyor ya, istersen bir de Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'ya gönderilen şifreyi gör, sonra hepsi üzerinde oturup konuşalım.

● **M.Kemal Paşa'dan Karabekir Paşa'ya...**

TÜRKİYE BÜYÜK
MİLLET MECLİSİ
RİYASETİ

Kalem-i mahsus 29.12.1920 Ankara
Şifre: 1152

Şark Cephesi K.
Kâzım Karabekir Paşa hazretlerine
Cevap: 25.12.1920 şifreye.

Karabekir Paşa, telgraf üzerine, M. Suphi ve arkadaşlarının karşısına sivil giyinmiş erbaş ve erleri çıkarmış, aleyhte nümayiş yaptırmış ve Mustafa Suphi'yle arkadaşlarını Ankara'ya gidecekleri yerde Trabzon'a, oradan da Bakû'ye göndermişti

Ankara'da komünist akımları arzu dışındadır. Bakû Türk Komünist Partisi Başkanı Mustafa Suphi'nin bu akımları körüklemesi mahsuru hatırdadır. Bir

kez kendisini gördükten sonra görüşlerinizi rica ederim.
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı
Mustafa Kemal

bil-merk BİLGİSAYAR öğretiyor..

Asgari ortaokul mezunlarına
hafta sonları makina başında
IBM 3742 DISKET OPERATÖR EĞİTİMİ
Başlangıç tarihi : 5 Temmuz 1980

bil-merk
Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9
Ayaspaşa-İstanbul
Tel : 43 57 76 - 43 57 77

● **Soru neydi?..**

Yazıda sözü edilen 25.12.1920 tarihli yazı elde bulunmadığı için, verilen karşılık, hangi sorunun karşılığı olduğu kapalı kalmakta. Öyle ya, ne demiş Kâzım Karabekir Paşa ki, Mustafa Kemal Paşa bu yazı ile ona ne cevap veriyor? Karabekir Paşa'nın, Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı bu yazı elimizde değil ama, Kâzım Karabekir Paşa, Büyük Millet Meclisi Reisliği'ne yazdığı yazının bir kopyasını da Genelkurmay Başkanlığı'na göndermiş. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa da durumu yine B.M. Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya bildiriyor. 26.12.1920 tarihli bu yazı elimizde. Tıpkısı şöyle:
B.M.M.
Müdafaası Millîye Vekâleti
No: 8992

26.12.1920, Ankara

koşmaması için uygun bir heyetle doğruca Ankara'ya gönderileceği Doğu Cephesi Kumandanlığı'ndan gelen 25.12.1920 tarihli şifreli telgraf ile bildirilmiştir. Durumu bildiririm efendim.

Millî Savunma Bakanı
Fevzi

● **Ankara'ya değil de, niçin Trabzon'a?..**

Demek Doğu Orduları Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'nın bütün düşüncesi, "Sırf komünist âmaline hizmet eden Mustafa Suphi yoldaşın", "Avantür peşinde koşmaması için", "Münasip bir refakatle doğruca Ankara'ya izam" olduğu açık seçik bellidir. Peki, onu, yani, Kâzım Karabekir Paşa'yı bu fikirden vazgeçiren Mustafa Suphi'nin ve doğruca Ankara'ya gitmesini sağlamak varken, "Trabzon'a gitmesi için adeta ısrar etmesini hazırlayan nedir? Elbette Mustafa Kemal Paşa'nın yukarıda kopyasını gördüğümüz yazısı!.. Ne diyor Mustafa Kemal Paşa, Kâzım Karabekir Paşa'ya?.. "Ankara'da komünist cereyanları istediğimiz gibi değildir. Mustafa Suphi'nin bu cereyanları körüklemesi ise çok muhtemeldir. Kendisini gör, kararını ver!" diyor. Yani düpedüz kararı Kâzım Paşa'ya bırakıyor. Ne demektir bu?.. "Memleketin çıkarını nerede görüyorsan ona göre hareket et" demektir. Ne yapmış Kâzım Karabekir Paşa Mustafa Suphi ve arkadaşlarının karşısına sivil giyinmiş erbaş ve erleri çıkarmış, aleyhte nümayiş yaptırmış ve Mustafa Suphi ile arkadaşlarını Ankara'ya gidecekleri yerde Trabzon'a ve oradan da Bakû'ya dönmelerini sağlamaya çalışmış. Bilmiyorum, Mustafa Kemal Paşa, bunu Moskova'nın umudunu bağladığı bir kafiye mi yapar, yoksa Moskova'nın başını ağrıtan ve kendisinin de başını ağrıtmaya gelen bir kafiye mi? Bilmiyorum, sen ne diyorsun?

YARIN:

TÜRKLERDE DEVLET GÖRÜŞÜ